

Janina Wolczuk

Wrocław

**Kapłani prawosławni w szkołach
Białoruskiego (Wileńskiego) Okręgu Naukowego
w okresie międzypowstaniowym (1832–1863)**

Słowa kluczowe: szkolnictwo, lekcje religii, prawosławie, wiek XIX, kresy wschodnie, zabór rosyjski, kapłani, akademia duchowna, seminarium duchowne

Trzydziestolecie między powstaniem listopadowym i styczniowym w dziejach szkolnictwa polskiego na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej pod zaborem rosyjskim można z małymi zastrzeżeniami określić jako epokę ministra oświecenia Sergiusza Uwarowa – autora formuły „prawosławie – samodzierżawie – ludowość”. Wyrażając oficjalną ideologię państwową, triada ta jako pierwszą i najważniejszą cnotę ludu rosyjskiego wymieniała religijność. Nie jest więc dziełem przypadku, że na religijne wychowanie młodzieży szkolnej zwrócono baczną uwagę w kierowanym przez Uwarowa resorcie. Szkolnictwo na kresach północno-wschodnich dawnej Rzeczypospolitej pod względem organizacyjnym zostało ujednoczone ze szkolnictwem imperium jeszcze przed powstaniem listopadowym, jednak w okres międzypowstaniowy weszło z niektórymi tradycjami polskimi. Należało do nich między innymi nauczanie religii w szkołach średnich, a tam zdecydowaną większość stanowili uczniowie należący do Kościoła rzymskokatolickiego. W szkołach Wileńskiego Okręgu Naukowego nie było problemu z obsadzeniem lekcji przez odpowiednio przygotowanych kapłanów, kierowanych do pracy nauczycielskiej przez rzymskokatolickie władze duchowne w porozumieniu ze zwierzchnością szkolną.

Zadekretowanie prawosławiu naczelnego miejsca w systemie edukacyjnym nie oznaczało jednak zajęcia tego miejsca w praktyce szkolnej na ziemiach zabranych. Tu bowiem uczniowie prawosławni byli początkowo nie-

liczni, a kapłan musiał pracować obok księży katolickich, był niewątpliwie bacznie obserwowany i oceniany nie tylko w szkole ale i przez społeczność lokalną poza szkołą. Wcielenie formuły ideologii państwowej, religijne wychowanie młodzieży prawosławnej w odmiennym konfesyjnie środowisku zależało od wielu czynników, m.in. takich jak: wykształcenie nauczyciela religii, jego zaangażowanie w sprawy szkolne, umiejętność funkcjonowania na pograniczu kulturowym i wyznaniowym. Warto więc wydobyć i udostępnić badaczom informacje o nich, mogą one okazać się pomocne w tworzeniu obszerniejszej narracji o wielokulturowości pogranicza dawnych ziem wschodnich Rzeczypospolitej.

W artykule tym przedstawimy krótkie informacje o nauczycielach uczących religii uczniów prawosławnych w męskich szkołach średnich w guberniach północno-zachodnich imperium (kresach północno-wschodnich dawnej Rzeczypospolitej), tworzących okręg szkolny o zmieniających się nazwach: Białoruski – potem – Wileński Okręg Naukowy. Do sporządzenia prezentowanego niżej wykazu zostały wykorzystane materiały rękopiśmienne ze zbiorów Litewskiego Państwowego Archiwum Historycznego (Lietuvos Valstybinio Istorijos Archyvas) w Wilnie oraz nieliczne druki urzędowe, do których należą: *Pamiatnaja kniżka Grodniejskoj gubernii na 1847 god oraz toż na 1848 g.*; *Pamiatnaja kniżka Kowienskoj gubernii na 1859 god oraz toż na 1859, 1860, 1863 i 1865 g.*; *Pamiatnaja kniżka Wilenskoj gubernii na 1851 oraz toż na 1858, 1861, 1862 i 1865 god* (dalej podajemy zapis następujący: *Grodno – 18...; Kowno – 18...; Wilno – 18...*). Jeszcze jednym drukiem był *Spisok czynownikow i priepodawatielej Wilenskogo uczebnogo okruga po miestam ich służenija, (b.m.) 1858/59* (dalej przywołujemy go jako *Spisok* z ukazaniem na stronę). Materiały archiwalne przywołujemy w zapisie o źródle, wskazując numer inwentarza, rękopisu oraz karty. Pomijamy zapis numeru zbioru (*fond*) gdyż wszystkie inwentarze należą do zbioru nr 567 wspomnianego archiwum. Są to inwentarze: nr 2 – *Uprawlenije Wilenskogo Uczebnogo Okruga*, nr 3 – *Diela kancelarii popieczitiela Wilenskogo Uczebnogo Okruga, diela ob obozrienii ucziliszcz, swiedienija o czastnych uczebnych zawiedienijach, wiadomosti ob uspiewajemosti uczenikow, materiaty o postrojkach i po licznomu sostawu*, nr 4 – *Diela o naznaczenii, pieriemieszczenii i uwolnienii służaszczich, etc.* i inwentarza 21 – *Cirkulary Ministierstwa Narodnogo Proswieszczenija, protokoly pedsowietow, uczebnyje programy; po licznomu sostawu*.

Informacje o poszczególnych nauczycielach są zróżnicowane objętościowo, co wynika z zawartości materiałów źródłowych. Nauczycielami tymi byli:

Andronikow Ioann Pawłowicz – uczył w roku 1854 w Święcianach / źródło: inw. 4, rkps 396, k. 26.

Antonikowski Grigorij – uczył religii w Grodnie w roku 1847, 1848 / źródło: Grodno – 1847, s. 50; tamże – 1848, s. 62.

Baranowski Maksym – nauczyciel religii w gimnazjum w Białymstoku, równocześnie kapelan garnizonowego batalionu. Jego syn uczył się w roku 1825 w szkole w Słucku / źródło: Trynkowski J., *Nauczyciele Gimnazjum Białostockiego 1807–1834*, [w:] *Studia i materiały do dziejów miasta Białegostoku*, red. H. Majecki, t. V, Białystok 2001, s. 52, 62.

Baranowski Piotr Simeonowicz – ur. w 1803 r., pochodził ze szlachty, był absolwentem mińskiego seminarium duchownego (I kategorii). W roku 1826 (6 VIII) otrzymał święcenia i został kapłanem cerkwi w Drohiczynie oraz nauczycielem religii uczniów prawosławnych w tamtejszej szkole powiatowej prowadzonej przez księży pijarów. Rząd Uniwersytetu Wileńskiego zlecił mu również lekcje języka rosyjskiego, które Baranowski prowadził bezpłatnie do 1833 r. W roku 1832 (25 VII) otrzymał nagrodę pieniężną w wysokości rocznej pensji nauczycielskiej, został wówczas zatwierdzony na nauczyciela religii w szkole już rządowej. W roku 1834 był już wdowcem, ojcem czteroletniej jedynaczki. W roku 1840 został dziekanem powiatu drohiczynskiego i drugim dziekanem powiatu bielskiego; w tymże roku był nagrodzony skufią, w dwa lata później – nabiedrzcem, a w roku 1845 – kamławką. Pełnił często funkcje przedstawicielskie w sądzie i prawosławnych organizacjach dobroczynnych. We wrześniu 1851 nadal był wdowcem, miał 25-letni staż pracy nauczycielskiej uprawniający do pobierania emerytury, ale dwukrotnie przedłużano mu zatrudnienie na kolejne pięciolecia, dzięki czemu wypracował nieco wyższą niż początkowo emeryturę. W roku 1863 wynosiła ona 150+40=190 rubli. Miał również krzyż pectoralny / źródło: *Grodno – 1847*, s. 121; *Spisok*, s. 31, 68 (tu jako: Piotr Semionowicz); inw. 3, rkps 993, k. 101, 205; inw. 4 rkps, 107, k. 1–6; inw. 2, rkps 3634, k. 459–460.

Belinskij Ioann, s. Andrieja – ur. w 1782 r., syn kapłana, ze stanu szlacheckiego, absolwent mohylewskiego seminarium. Po otrzymaniu święceń w roku 1805 podjął obowiązki w Newelu. W roku 1819 przeniósł się do Dyneburga, gdzie od roku 1823 był proboszczem. W roku 1834 był protojerejem, błagocinnym dynaburskiego soboru wojskowego i nauczycielem religii w szkole (uczył też w roku 1835); miał 7 dzieci (syn Mikołaj obrał karierę świecką). W roku 1830 był nagrodzony aksamitną skufią. W szkolnictwie pracował jeszcze w roku 1835 / źródło: inw. 2, rkps 3634, k. 780; rkps 3806, k. 914.

Bogdanowicz Jakow Lwowicz – uczył religii w roku 1864 (1863/1864?) w Połocku / źródło: inw. 3, rkps 1351, k. 3.

Boriczewskij Andriej s. Iwana – ur. w 1809 r., syn kapłana. Po ukończeniu mińskiego seminarium (I stopnia) w roku 1827 był także lektorem

języka niemieckiego i polskiego. W roku 1829 „wezwany przez Uniwersytet Wileński” został nauczycielem religii i języka rosyjskiego w szkole powiatowej wilejsko-mołodeczniańskiej, gdzie w latach 1832–1833 pełnił również obowiązki zwierzchnika („nadzorcy”) szkoły. W Mołodecznie uczył również w latach 1834–1836. Miał wówczas dwoje dzieci / źródło: inw. 2, rkps 3634, k. 571–572.

Boriczewskij Piotr Samuiłowicz – syn kapłana, szlachcic, ur. w 1780 r. W roku 1803 (20 VII) uzyskał stopień studenta Akademii Kijowskiej i 1 września podjął obowiązki nauczyciela matematyki, łaciny i języka niemieckiego w mińskim seminarium (w Słucku). Pełnił je do 1 VIII 1806 r. Równocześnie, też w szkole słuckiej (świeckiej), uczył języka rosyjskiego. W roku 1806 otrzymał święcenia kapłańskie, w roku 1808 został protojerejem. W roku 1822 skierowano go jako nauczyciela religii do Gimnazjum Mińskiego, gdzie uczył też języka rosyjskiego. W soborze mińskim głosił kazania, za co nagrodzony został w roku 1825 skufią. Od 6 X 1830 r. (co najmniej do roku 1836) uczył religii w Gimnazjum Wileńskim; nagrodzony palicą (styczeń 1831 r.), został w kwietniu tegoż roku proboszczem nowo otwartej świątyni parafialnej pw. Zwiastowania (Błagowieszczenskaja prichodskaja cerkow). Od 30 VIII 1834 r. uczył też w II Gimnazjum Wileńskim i pensjonacie szlacheckim, a od czerwca 1836 – już tylko w Wileńskim Gimnazjum Gubernialnym. W roku 1836 miał 4 synów: tylko jeden przebywał w seminarium, dwaj byli nauczycielami, a jeden studiował na Akademii Medyko-Chirurgicznej / źródło: inw. 2, rkps 3634, k. 58–61; rkps 3806, k. 79; rkps 4013, k. 69; Godlewska J., *Wileński Instytut Szlachecki (1834–1863), Rozprawy z Dziejów Oświaty*, t. 28, 1985, s. 153 (tu: Tarnawa-Boryczewski, uczył w Wileńskim Instytucie Szlacheckim); Wołczuk J., *Znajomość i nauczanie języka rosyjskiego w Polsce do roku 1832*, „Slavica Wratislaviensia”, LIX, 1992, s. 223.

Borowskij Nikodim Michajłowicz – szlachcic, nauczyciel religii w roku 1864 w Wieliziu / źródło: inw. 3, rkps 1351, k. 3.

Bułharewicz (Bułgarewicz) Fieofil – uczył od 15 X 1845 roku religii w szkole powiatowej w Homlu, w roku 1855 zarabiał 214 rubli i 42,25 kopiejki. Po dłuższej chorobie zmarł 15 kwietnia 1855 roku. Już w marcu konsystorz wyznaczył na jego miejsce innego nauczyciela, ale wdowa Bułharewiczowa nie miała potwierdzających chorobę męża zaświadczeń lekarskich i ministerstwo oświecenia z tego powodu odmówiło jej zasiłku / źródło: inw. 4, rkps 504, k. 1.

Choroszkiewicz Andriej – ur. ok. 1804 r., syn kapłana. Był absolwentem seminarium mohylewskiego. Po otrzymaniu święceń w roku 1828 został nauczycielem w szkole duchownej w Mohylewie, a od września 1844

również nauczycielem religii w szkole rządowej. Pracował tam jeszcze w roku 1840, zarabiał 142,95 rubla, miał 4 dzieci, był nagrodzony kamiławką / źródło: inw. 2, rkps 5956, k. 2218.

Cziczkiwicz Aleksandr Mikołajewicz – syn kapłana, ur. ok. roku 1787, student teologii mohylewskiego seminarium, protojeriej (od roku 1824), błagoczinnyj (od roku 1834), w roku 1838 miał brązowy krzyż na wstędze Andriejewskiej (na pamiątkę wojny 1812 r.), aksamitną fioletową skufię (od roku 1825) i takąż kamiławkę (od roku 1834). Od 3 XI 1821 pracował w Newelu, gdzie od 14 XI 1822 uczył religii; pełnił różne funkcje w szkolnictwie duchownym. Od 22 VII 1834 co najmniej do roku 1847 był nauczycielem religii w Wieliziu, gdzie zarabiał wówczas 180 rubli jako protojerej oraz pobierał 142,95 rubla pensji nauczycielskiej oraz 142,95 emerytury. W roku 1838 miał 4 synów i córkę. Jeden z synów był inspektorem w szkole duchownej w Newelu, młodsi też tam się uczyli / źródło: inw. 2, rkps 4342, k. 3; rkps 5956 k. 2306; rkps 3634, k. 850–851; rkps 3806, k. 1006; rkps 4013, k. 1245; rkps 5362, k. 1946.

Czudowski Ioann Ignatiewicz, ur. ok. 1824 r., syn kapłana, absolwent litewskiego seminarium. Jako nauczyciel religii w szkolnictwie rządowym pracował od września 1842 r. w szkole powiatowej w Nowogródku, gdzie był jeszcze w roku 1862/1863 (na 278 uczniów było tam wówczas 27 prawosławnych). Wizytator w roku 1861/1862 pisał o nim, że „trzyma się książki, oddziaływuje na umysł” / źródło: inw. 3, rkps 897, k. 37; rkps 993, k. 9, 150; inw. 2, rkps 5956, k. 2318; rkps 5362, k. 1952 (tu: rok ok. 1822 r.); *Spisok*, s. 22.

Duczinskij – w roku 1836 uczył w Krożach / źródło: inw. 2, rkps 4013, k. 207.

Filipowski Ioann – s. kapłana Filimona, ur. w roku 1801. Mińskie seminarium ukończył ze stopniem studenta 13 VIII 1825 r. W styczniu roku 1826 został skierowany do pracy w słuckiej szkole duchownej. W roku 1832 otrzymał święcenia kapłańskie, a z dniem 1 III 1833 został skierowany przez kuratora na nauczyciela religii do Bobrujska, gdzie od 1 lutego 1834 r. uczył też języka rosyjskiego w dwóch niższych klasach. W Bobrujsku był jeszcze w roku 1847, miał 6 dzieci, zarabiał 150 rubli w szkole oraz otrzymywał 252 ruble „od przychoda” – był dziekanem (błagoczinnyj) / źródło: inw. 2, rkps 3634, k. 591–592; kps 3806, k. 641; rkps 4013, k. 773; rkps 5956, k. 2172; rkps 4342, k. 2; rkps 5362, k. 1850.

Gładkij Jakow – syn kapłana, ur. w roku 1786, pochodził z guberni centralnych imperium (w ankiecie personalnej miał adnotację *Wielikorossijanin*). Uczył się w kurskim seminarium, studiował w Petersburskiej Akademii Duchownej, gdzie w roku 1814 uzyskał tytuł kandydata teologii. Do roku

1827 był profesorem historii cerkwi i języka niemieckiego w mohylewskim seminarium, od roku 1821 również nauczycielem religii w tamtejszym gimnazjum. Uczył też na pensji żeńskiej. W roku 1834 był protojerejem i rektorem mohylewskich szkół duchownych. Zasłużył na *arcypasterskie błogosławieństwo* i order Św. Anny (II stopnia) za „przyłączenie do prawosławia” 3807 dusz. W roku 1836 był jeszcze w Mohylewie / źródło: inw. 2, rkps 3806, k. 698; rkps 4013, k. 875; rkps 3634, k. 632.

Gołembiewskij – w roku 1836 uczył w Witebsku / źródło: inw. 2, rkps 4013, k. 1235.

Gomolickij Aleksandr Fłorianowicz – absolwent (I kategorii) litewskiego seminarium, które ukończył w 1851 roku. Od sierpnia 1851 pracował w szkolnictwie. Co najmniej od roku 1858/1859 uczył w szkole powiatowej, potem w progimnazjum w Świsłoczy, gdzie był jeszcze w roku 1861/1862 i następnym / źródło: *Spisok*, s. 28, 99; inw. 3, rkps 993, k. 69, 222.

Grudnickij Wasilij Leontiewicz – ur. w roku 1819, absolwent mińskiego seminarium. Od 15 VIII 1855 co najmniej do roku 1863 uczył w Pińsku: najpierw w szkole powiatowej, potem – w gimnazjum. Od lutego 1862 r. był dziekanem soboru pińskiego / źródło: inw. 3, rkps 993, k. 53–56; inw. 4, rkps 889, k. 203–204; *Spisok*, s. 42, 105.

Iwanowski Michaił – absolwent Petersburskiej Akademii Duchownej (rok 1845?). W szkolnictwie pracował od 27 września 1855 r., w roku 1858/1859 w szkole powiatowej w Mołodecznie, w roku 1862 – tamże w progimnazjum / źródło: inw. 3, rkps 993, k. 209; *Wilno – 1851*, s. 78; tamże – *1862*, s. 65; *Spisok*, s. 19, 122.

Janowski Siergij – w roku 1855 protojerej cerkwi troickiej w Homlu, na polecenie konsystorza przejął lekcje religii w tamtejszej szkole powiatowej po chorującym kapłanie Fieofile Bułharewiczu (Bułgarewiczu) / źródło: inw. 4, rkps 504, k. 1.

Kirkiewicz Fiodor Iwanowicz – ur. w roku 1810, ze słuckiej szkoły duchownej przeszedł do mińskiego seminarium, skąd po uzyskaniu stopnia studenta w roku 1833 wrócił do swej szkoły w Słucku już jako nauczyciel. Od 25 VII 1834 uczył religii w szkole powiatowej w Nowogródku. Nie był wówczas żonaty. W Nowogródku był też i w latach następnych – 1835 i 1836 / źródło: inw. 2, rkps 3634, k. 310–311; rkps 3806, k. 414; inw. 2, rkps 4013, k. 501.

Kojałowicz Iosif – uczył religii w Lidzie od listopada 1860 r. Był tam też jeszcze w roku 1865. Wizytator w końcu września 1861 r. ocenił wyniki jego pracy jako zadowalające. Na 54 uczniów prawosławnych było wówczas w szkole lidzkiej tylko czterech prawosławnych (3 – w kl. III i 1 w kl. I) /

źródło: inw. 3, rkps 993, k. 27, 254; rkps 897, k. 28; *Wilno – 1862*, s. 61; *toż – 1865*, s. 78 (tu: jako nauczyciel od 2 XI 1860).

Koncewicz Iwan Iwanowicz – absolwent wołyńskiego seminarium duchownego (z 1825 r.). W szkolnictwie rządowym był od maja 1849 r., w roku 1854 uczył w szkole powiatowej w Kiejdanach, gdzie był jeszcze w roku 1858/1859 / źródło: inw. 4, rkps 396, k. 32; *Spisok*, s. 54, 136.

Kopajewicz Ioakim Grigoriewicz – ur. w roku 1799. W roku 1825 ukończył mohylewskie seminarium i po przyjęciu święceń sprawował obowiązki kapłańskie w powiecie orszańskim. W roku 1827 został proboszczem soboru połockiego, w grudniu tegoż roku zaczął uczyć religii w szkole powiatowej w Połocku, gdzie był jeszcze w roku 1835 (w roku 1830 uczył tamże bezpłatnie języka rosyjskiego). W roku 1833 został błagocinnym, w roku 1834 był członkiem konsystorza i posiadaczem fioletowej skufii. W roku 1864 był protojerejem, uczył religii w Newelu / źródło: inw. 2, rkps 3634, k. 798–799; rkps 3806, k. 936; inw. 3, rkps 1351, k. 4.

Krukowski Wasilij Pawłowicz – wychowanek wileńskiego seminarium. W latach 1851–1855 był poza szkolnictwem, od 11 listopada 1855 – w resorcie oświatowym. W roku 1858/1859 i następnym uczył religii w szkole w Lidzie, gdzie zarabiał 100 rubli. W roku 1861/1862 i następnym uczył w gimnazjum w Szawlach / źródło: *Spisok*, s. 18, 140; inw. 3, rkps 993, k. 87, 247; *Wilno – 1861*, s. 59.

Kułakowski Andriej Iwanowicz – kandydat teologii Petersburskiej Akademii Duchownej. Posługę podjął w listopadzie 1839, w szkolnictwie rządowym – od 3 XI 1848. W roku 1858/1859 uczył w szkole powiatowej w Poniewieżu / źródło: *Spisok*, s. 52, 142.

Kurganowicz Andriej Fieodosijewicz (Wiktorowicz?) – kandydat Petersburskiej Akademii Duchownej. W szkolnictwie pracował od 15 maja 1850 – uczył religii w Gimnazjum Wileńskim (w roku 1858/1858 uczył też w szkole powiatowej w Wilnie). Był tam też w roku 1861, 1862/1863 (i w progimnazjum) / źródło: *Spisok*, s. 17, 18, 144; inw. 4, rkps 470, k. 35; inw. 21, rkps 12, k. 3; inw. 3, rkps 993, k. 25–26, 252, 253; *Wilno – 1851*, s. 69 (tu: jako Anton); *toż – 1861*, s. 56 (tu: Wiktorowicz); *toż – 1862*, s. 58.

Kurganowicz Wiktor Fieodosijewicz – w roku 1847 uczył w Pruzanach / źródło: *Grodno – 1847*, s. 167.

Kustow Gawriił – protojerej, w roku 1854 uczył w gimnazjum w Słucku / źródło: inw. 4, rkps 396, k. 10–11.

Kwiatkowski – w roku 1835 był nauczycielem w Wieliziu / źródło: inw. 2, rkps 3806, k. 1008.

Lepieszynskij Joann – s. kapłana Iosifa, ur. ok. 1789 roku. W roku 1834 uczył religii w Orszy, był żonaty, miał 7 dzieci w wieku od 1–15 lat,

posiadał też ziemię. W roku 1815 ukończył łacińskojęzyczne mohylewskie seminarium. Zatrudniony przez Uniwersytet Wileński w latach 1823–1829 był nauczycielem przedmiotów świeckich w Orszy. Od roku 1827 był orszańskim błagocziennym, w roku 1828 nagrodzony fioletową kamiławką. Nauczycielem religii był w Orszy od 6 II 1831 r., wykładał jeszcze w roku 1836 / źródło: inw. 2, rkps 3634, k. 667–668; rkps 3806, k. 734; inw. 2, rkps 4013, k. 969.

Lorencewicz Stiefan – s. Siemiona, szlachcic wylegitymowany, ur. w 1804 roku. W roku 1825 ukończył seminarium mohylewskie. W latach 1826–1827 uczył w szkole duchownej witebskiej, w roku następnym – w szkole parafialnej. W roku 1828 został kapłanem soboru Uspienskiego w Witebsku, gdzie od 7 września 1832 r. prowadził lekcje religii w szkole powiatowej (był tam jeszcze w roku 1836). W roku 1831 został nagrodzony nabiedrzcem / źródło: inw. 2, rkps 3634, k. 841–842; rkps 3806, k. 992; inw. 2, rkps 4013, k. 1231.

Markiewicz – ur. w roku 1810, absolwent litewskiego seminarium (1832 r.). Od 12 VI 1843 r. uczył w Wilkomierzu. Miał wówczas 3 synów i 2 córki / źródło: inw. 2, rkps 5362, k. 1091.

Markiewicz Ioann – w roku 1861/1862 i następnym uczył religii w Brześciu / źródło: inw. 3, rkps 993, k. 101, 206.

Markowski Ioann – s. Jelisieja, ur. w 1804 r., absolwent mińskiego seminarium. Od 15 czerwca 1823 był kancelistą (piśmowodiciel). W roku 1825 Akademia Kijowska skierowała go jako nauczyciela do szkoły duchownej w Słucku. W roku 1829 po uzyskaniu święceń kapłańskich został nauczycielem religii w szkole powiatowej w Pińsku, zatwierdzony na stanowisku nauczycielskim 22 XI 1832. Uczył w szkole pińskiej jeszcze w roku 1836. Od roku 1829 był błagocziennym (dziekanem) powiatu pińskiego. W roku 1834 miał 2 synów / źródło: inw. 2, rkps 5362, k. 1093 (tu: ur. w 1800 r.); rkps 3634, k. 548–549; rkps 3806, k. 596; op. 2, rkps 4013.

Matuszewicz Wasilij – ur. około roku 1807. Ukończył seminarium w Czernihowie, studiował w Kijowskiej Akademii Duchownej, gdzie uzyskał tytuł kandydata teologii. Uczył w Wileńskim Instytucie Szlacheckim w latach 1836–1848. W roku 1837 został członkiem komisji ds. przekształcenia kościoła św. Kazimierza na cerkiew prawosławną. Będąc wdowcem, wychowywał 3 córki i 2 synów / źródło: *Godlewska*, s. 153; inw. 2, rkps 5362, k. 1114.

Mińkiewicz (Minkiewicz) Onufrij Siemionowicz – ur. ok. 1794 roku. Mińskie seminarium (oddział I stopnia) ukończył z tytułem studenta w roku 1821. Święcenia przyjął w tymże roku. W lipcu 1821 r. podjął obowiązki nauczycielskie w szkole dla śpiewaków cerkiewnych (*piewczich*), od IX 1822 roku był etatowym kapłanem, od 1 VII 1834 r. – protojerejem so-

boru mińskiego. Nauczycielem religii w Gimnazjum Mińskim i nauczycielem języka rosyjskiego w szkole powiatowej przy tymże gimnazjum był od 12 listopada 1830 r. Od 22 I 1836 r. (co najmniej do roku 1859) uczył już tylko religii. Pracował w cerkiewnych instytucjach dobroczynnych i reprezentacji w sądzie mińskim. Miał 6 dzieci (3 córki i 3 synów). W roku 1858/1859 zarabiał 250 rubli w gimnazjum i 350 w resorcie wyznaniowym. Był kawalerem orderów Św. Anny (IV i II stopnia) / źródło: *Spisok*, s. 39, 160; inw. 2, rkps 3634, k. 485–486; rkps 3806, k. 570; rkps 4013; rkps 5362 k. 1145; rkps 5362 k. 1145 (w roku 1843 wzmianka, że w powiecie borysowskim „przyłączył do prawosławia z unii 5 parafii – 6018 dusz”).

Mironowicz (Mironiewicz) Piotr – ur. ok. 1792 r., syn kapłana. Święcenia otrzymał w roku 1813. Od 1831 roku uczył w Kownie. W roku 1843 był protojerejem soboru Aleksandronewskiego. Miał 4 synów i 2 córki. Był kawalerem orderu Św. Anny (III stopnia), nagrodzony Najwyższą fioletową kamiławką w 1842 roku / źródło: inw. 2, rkps 5362, k. 1159; rkps 4013, k. 265.

Morancewicz – w roku 1835 uczył w Witebsku / źródło: inw. 2, rkps 3806, k. 992.

Możajskij Płaton Andronikowicz – ur. ok. 1807 r., syn kapłana, absolwent smoleńskiego seminarium (stopień studenta otrzymał w roku 1829). W roku 1831 przyjął święcenia i od lipca pracował w szkolnictwie rządowym: w Świsłoczy od września 1834 r. obok religii uczył też dorywczo języka rosyjskiego (latach 1835–38 języka uczył bezpłatnie w klasach niższych). Nagrodzony aksamitną fioletową skufią w roku 1841. W roku 1843 był już wdowcem, ojcem 1 syna. W roku 1858/1859 był w gimnazjum w Szawlach (nagrodzony był już wtedy kamiławką) / źródło: inw. 2, rkps 5362, k. 1182; rkps 3806, k. 371; rkps 4013, k. 462; *Grodno – 1847*, s. 197; *Spisok*, s. 60, 162.

Niemszewicz Ignatij Daniłowicz – ur. ok. 1799 r., syn kapłana. W latach 1811–1819 uczył się w mińskim seminarium, pół roku był w Kijowskiej Akademii Duchownej, skąd został zwolniony (bez stopnia naukowego) „z powodów zdrowotnych”. Skierowany na nauczyciela do szkoły duchownej w Kijowie pracował tam do sierpnia 1821 r. Przeniesiony w roku 1824 do takiejże szkoły (ale do klas wyższych) w Słucku uczył tam religii i innych przedmiotów. 24 XI 1825 otrzymał w Drohiczynie święcenia kapłańskie i tam też uczył w szkole powiatowej. Był też przedstawicielem ds. rozwodowych w sądzie. Od kwietnia 1828 r. uczył języka rosyjskiego i religii w szlacheckiej szkole powiatowej w Mozyrzcu (był tam jeszcze w roku 1836). We wrześniu 1829 r. został przeniesiony do cerkwi w Wilejce, a 9 marca 1837 – do Lidy, gdzie od grudnia tegoż roku był nauczycielem religii uczniów prawosławnych oraz pomocnikiem starszych nauczycieli, co dawało

mu zarobki 75+300 rubli. Nagradzany w latach: 1836 – skufią, w 1845 – kamiławką, w 1846 – nabiedrzcem. W roku 1843 był wice-błagocziennym pow. lidzkiego. W roku 1848 był wdowcem i ojcem 3 synów. W latach 1849–1857 uczył w Wileńskim Instytucie Szlacheckim / źródło: inw. 2, rkps 6041, k. 1542–1546; rkps 4013, k. 791; rkps 5362, k. 1241; *Godlewska*, s. 153; *Wilno – 1851*, s. 66.

Niemszewicz Leontij – s. Grigorija, ur. w 1801 r. W roku 1821 po uzyskaniu stopnia studenta teologii w mińskim seminarium został skierowany do słuckiej szkoły duchownej, gdzie w klasach niższych uczył greki, arytmetyki, gramatyki rosyjskiej i *ustawu* cerkiewnego. W roku 1831 otrzymał święcenia i od 29 października tegoż roku pełnił obowiązki nauczyciela religii i języka rosyjskiego w Mozyrzcu (od sierpnia 1834 r. uczył już tylko religii). Był tam jeszcze w roku 1843. Żonaty, miał 1 córkę. Nagrodzony aksamitną fioletową skufią (w 1838 r.) i takąż kamiławką (1841 r.) / źródło: inw. 2, rkps 3634, k. 605–606; rkps 3806, k. 655; rkps 4013, k. 791; rkps 5362, k. 1237.

Ofiarowski Porfirij – s. Foki, ur. w 1806 r. W roku 1827 jako absolwent mohylewskiego seminarium (w stopniu studenta) został skierowany do pracy nauczycielskiej do Homla, gdzie uczył łaciny. W roku 1831 otrzymał święcenia i od 15 lutego 1832, skierowany przez konsystorz, zaczął uczyć religii w szkole powiatowej i parafialnej w Rohaczewie (był tam jeszcze w roku 1843, miał wówczas 2 synów i 2 córki). W roku 1834 był już rohaczewskim *blagocziennym*, a od 24 VII 1842 – protojerejem / źródło: inw. 2, rkps 3634, k. 701–702; rkps 3806, k. 774; rkps 4013, k. 927; rkps 5362, k. 1307 (tu: ur. ok. 1804 r.).

Ogijewicz Stepan Ignatjewicz – ukończył litewskie seminarium (w lutym 1849 r.?). W szkolnictwie pracował od czerwca 1855 r.; co najmniej od 1858 r. uczył w szkole powiatowej (późniejszym gimnazjum) w Święcianach, gdzie był jeszcze w roku 1865 / źródło: *Spisok*, s. 20, 170; inw. 3, rkps 993, k. 209; *Wilno – 1865*, s. 80.

Pawłowicz Ioann – błagocziennyj, w roku 1850/1851 uczył religii w Święcianach / źródło: *Wilno – 1851*, s. 76.

Pietrowskij I. S. – uczył religii w roku 1861/1862 w gimnazjum w Poniewieżu / źródło: inw. 3, rkps 993, k. 92, 185.

Pokrowskij Wasilij Siemionowicz – protojeriej, uczył religii w roku 1864 w Newelu / źródło: inw. 3 rkps, 1351, k. 5.

Popow Wasilij Grigoriewicz – syn kapłana, ur. w roku 1792. Z seminarium duchownego w Wołogdzie został skierowany do Akademii Duchownej w Moskwie, z której wyszedł ze stopniem kandydata i podjął obowiązki nauczyciela literatury i języka niemieckiego w mińskim seminarium w Słuc-

ku (do XII 1824 r.). Tam też był ekonomem. Święcenia kapłańskie przyjął 26 XII 1821 r., a 6 X 1825 r. został protojerejem soboru w Grodnie. W maju następnego roku zaczął uczyć religii w Gimnazjum Grodzieńskim XX Dominikanów. W roku 1828 uczył też języka niemieckiego, a w latach 1829–1831 – religii prawosławnych topografów wojennych w Grodnie. Nagradzany: w roku 1830 fioletową skufią, w lutym 1833 roku – aksamitną kamilawką. W maju 1833 r. został dziekanem (błagoczinnyj), a we wrześniu tegoż roku – mianowanym nauczycielem religii gubernialnego gimnazjum grodzieńskiego, gdzie był jeszcze na początku lat 40. Miał wówczas 5 synów i 1 córkę, był wdowcem. Przeniesiony w kwietniu 1841 r. do Wilna był członkiem komisji ds. przekształcenia kościoła św. Kazimierza na świątynię prawosławną / źródło: inw. 2, rkps 4013, k. 433; rkps 3634, k. 248–251; rkps 3806, k. 346; rkps 5362, k. 1431.

Popow Władimir Wasiliewicz – wychowanek litewskiego seminarium (1845 r.?). W szkolnictwie był od lipca 1849 r. W roku 1858/1859 (co najmniej do roku 1863) uczył w szkole powiatowej (późniejszym progimnazjum) w Telszach. Miał medal pamiątkowy wojny krymskiej 1853–1856 r. / źródło: *Spisok*, s. 51, 180; inw. 3, rkps 993, k. 88, 247.

Poromienski Stiefan – s. Ioanna, ur. w roku 1803. Po ukończeniu mohylewskiego seminarium uczył od roku 1829 w szkołach duchownych. Od 14 IX 1833 r. (co najmniej do roku 1836) był nauczycielem religii w lepelskiej szkole powiatowej dla szlachty / źródło: inw. 2, rkps 3634, k. 811–812; rkps 3806, k. 956; rkps 4013, k. 1195.

Prieobrażenski Dmitrij Iwanowicz – uczył religii w roku 1864 w Witebsku / źródło: inw. 3, rkps 1351, k. 6.

Priniewski Jewfimij Jakowlewicz – ur. ok. 1812 r., syn kapłana, absolwent mińskiego seminarium (1833 r.). Od 31 XII 1837 był nauczycielem religii w Prużanach. W roku 1843 miał 3 dzieci. W roku 1846/1847 uczył w Telszach. W roku 1858/1859 uczył w szkole powiatowej w Wiłkomierzu. Był wówczas błagoczinnyj / źródło: *Spisok*, s. 53, 183; inw. 2, rkps 5362, k. 1477; rkps 5735, k. 17; rkps 5956, k. 1772; inw. 3, rkps 993, k. 15, 239.

Prorwicz Władimir Aleksandrowicz (Aleksiejewicz?) – święcenia przyjął w Drohiczynie i tam od roku 1824 uczył w szkole u pijarów, a od roku 1826 (przez 22 lata) – w Gimnazjum Białostockim, gdzie prowadził nie tylko lekcje religii, ale (okresowo) też lekcje języka rosyjskiego. Był pozytywnie oceniany przez władze duchowne i świeckie / źródło: inw. 2, rkps 5735, k. 5; rkps 5956, k. 1774; rkps 3806, k. 475; rkps 4013, k. 589; rkps 5362 k. 1479; *Grodno – 1847*, s. 93; toż – 1848.

Pszczółko Antonij – wychowanek połockiego seminarium, protojerej. W roku 1847 uczył w Gimnazjum Wileńskim, w latach 1858–1863 –

w Wileńskim Instytucie Szlacheckim. Po powstaniu styczniowym, w roku 1865 był kapłanem w wileńskim soborze katedralnym, członkiem konsystorza, członkiem wileńskiej dyrekcji szkół ludowych (od 3 stycznia 1864 r.), miał synodalny krzyż pektoralny i order Św. Anny (III stopnia) / źródło: *Spisok*, s. 12, 84; inw. 3, rkps 993, k. 55–58, 132. inw. 2, rkps 5956, k. 1785; *Godlewska*, s. 153; *Wilno – 1858*, s. 35; *toż – 1861*, s. 52; *toż – 1862*, s. 54; *toż – 1865*, s. 82.

Raczkowski Ioachim Pietrowicz – absolwent mińskiego seminarium (1839 r.?), w szkolnictwie rządowym pracował od grudnia 1844. W roku 1858/1859 był kapłanem parafialnym i nauczycielem religii w szkole powiatowej w Rossieniach / źródło: *Spisok*, s. 51, 186.

Raczkowski W. A. – uczył w roku 1861, 1862/1863 w Kiejdanach / źródło: inw. 3, rkps 993, k. 29, 160–161.

Riemiezow Jewfimij, ur. w roku 1792, syn kapłana. Uczył się w seminarium w Kostromie, studiował na Akademii Duchownej w Moskwie, gdzie uzyskał stopień kandydata (1820 r.). Po studiach został skierowany jako wykładowca greki i hebrajskiego do seminarium w Mohylewie. W roku 1822 otrzymał święcenia, w roku 1823 został protojerejem. Głosił kazania, miał wiele funkcji duchownych (m.in. był rektorem witebskiej szkoły duchownej). Wielokrotnie nagradzany: fioletową kamiławką, krzyżem pektoralnym (na wniosek Św. Synodu), *palicą* (za nawracanie inowierców!). Uczył od października 1830 r. religii w gimnazjum w Witebsku, gdzie był jeszcze w roku 1836. W roku 1834 miał 2 dzieci / źródło: inw. 2, rkps 3634, k. 754–755; rkps 3806, k. 841; rkps 4013, k. 1061.

Rodiewicz Wasilij Siemionowicz – absolwent seminarium mińskiego (1838 r.?). W szkolnictwie pracował od lipca 1857 roku. W roku 1858/1859 uczył w szkole powiatowej w Mozyrzu. Miał już wówczas kamiławkę i krzyż pektoralny / źródło: *Spisok*, s. 42, 188.

Rubanowski Wasilij – syn kapłana, ur. w 1793 roku. Uczył się w seminarium w Kijowie, skąd w roku 1817 skierowano go do Akademii Duchownej w Petersburgu. Po uzyskaniu tam stopnia kandydata (1821 r.) został skierowany do pracy w seminarium w Mohylewie. Sześć lat później uzyskał święcenia, w roku 1828 został protojerejem, rok później otrzymał pochwałę (*priznatelnost'*) władz duchownych. Od 3.I 1831 był nauczycielem religii w gimnazjum w Mohylewie, głosił kazania w soborze. W roku 1832 był nagrodzony fioletową skufią. W roku 1834 był klucznikiem soboru katedralnego, członkiem konsystorza, uczył religii w szkole powiatowej i parafialnej, był też nauczycielem w mohylewskim seminarium duchownym. W roku 1847 zarabiał 285 rubli w gimnazjum, 272 – w soborze, 71,5 – w seminarium oraz korzystał z mieszkania służbowego. Miał też krzyż pektoralny / źródło:

inw. 2, rkps 5956, k. 1870 (tu data ponownego podjęcia obowiązków w gimnazjum: 15 IX 1844); rkps 3634, k. 719; rkps 3806, k. 822; 4013, k. 993; rkps 5362, k. 1577–1581 (w roku 1843 miał 6 dzieci).

Sawicz Onufrij Karłowicz – ur. w 1828 r., absolwent mińskiego seminarium (1857 r.?), kapłan Bobrujskiej cerkwi parafialnej. W roku 1858/1859 uczył religii w Bobrujsku, gdzie był również w r. 1862/1863 / źródło: inw. 3, rkps 993, k. 201; inw. 4, rkps 889, k. 76; *Spisok*, s. 43, 194.

Sawwin – w roku 1836 uczył religii w Dyneburgu / źródło: inw. 2, rkps 4013, k. 1118.

Serno-Sołowiewicz Konstantin – ur. ok. 1797 r., ze stanu szlacheckiego, syn protojereja. W roku 1819 ukończył mińskie seminarium ze stopniem studenta teologii. Pracował początkowo jako nauczyciel języka łacińskiego, cerkiewnosłowiańskiego i religii w szkole duchownej słuckiej. W szkole powiatowej przy Gimnazjum Słuckim uczył od 1 września 1822 r. Był tam jeszcze w roku 1843. W roku 1834 miał 3 synów i 3 córki, w roku 1843 – 5 synów i 5 córek / źródło: inw. 2, rkps 5362, k. 1745; rkps 3634, k. 519–520; rkps 3806, k. 568; rkps 4013, k. 720; *Wołczuk*, s. 223.

Sitkiewicz Joann Fiodorowicz – ur. ok. 1839 r., pochodził z guberni mińskiej. Ukończył Moskiewską Akademię Duchowną ze stopniem kandydata. W latach 1845–1848 pracował poza szkolnictwem rządowym, od czerwca 1848 – w resorcie oświecenia. Co najmniej od roku 1854 uczył w Gimnazjum Białostockim (również w oddziale czteroklasowym), gdzie był jeszcze w roku 1862/1863. Był wówczas już wdowcem, ojcem 2 dzieci, zarabiał 400 rubli i korzystał z mieszkania służbowego. Był protojerejem, miał złoty i brązowy krzyż pektoralny oraz medal 1853–1856 roku / źródło: *Spisok*, s. 37, 38, 196; inw. 21, rkps 28, k. 158–159; inw. 3, rkps 993, k. 99, 204; inw. 4, rkps 396, k. 5.

Smolskij A. – w roku 1861 i 1862/63 uczył religii w Rosieniach / źródło: inw. 3, rkps 993, k. 30, 160.

Sofronowicz Gierasim – ur. ok. roku 1807, kandydat teologii, absolwent Kijowskiej Akademii Duchownej. Od roku 1836 (co najmniej do 1849) uczył w Kiejdanach, nie tylko religii, ale też historii i geografii (w Kiejdanach rzadko bywali uczniowie prawosławni!). Zarabiał 375 rubli oraz korzystał z mieszkania służbowego / źródło: inw. 2, rkps 4013, k. 364; rkps 5956, k. 2043.

Sołowiewicz Iosif Iwanowicz – ur. ok. 1809 r., protojerej, absolwent mińskiego seminarium (1841 r.). Był w Słonimie od roku 1837, gdzie w grudniu 1841 r. podjął obowiązki nauczyciela religii w szkole powiatowej. W roku 1843 miał 2 synów i 3 córki. W roku 1858/1859 zarabiał 150 rubli. W szkole pracował jeszcze w roku 1863. Był już wówczas błagocinnym, oj-

cem 6 dzieci, nagrodzony nabiedrzcem, skufią, kamiławką i złotym krzyżem pektoralnym (od Synodu) / źródło: *Spisok*, s. 29, 201; inw. 2, rkps 5956, k. 2033; rkps 5362, k. 1743 (tu: ur. ok. 1805 r.); inw. 3, rkps 993, k. 69, 223; *Grodno – 1847*, s. 182.

Sołowiewicz Wasilij Samsonowicz – ur. w 1801 r., szlachcic, syn protojereja. Po ukończeniu mińskiego seminarium od 15 lipca 1823 r. pracował w mińskim konsystorzu duchownym. 1 X 1824 został diakonem, 12 X 1824 – kapłanem brzeskiej cerkwi pw. św. Symeona. W Brześciu od 7 X 1826 uczył religii i języka rosyjskiego, potem jeszcze historii i literatury rosyjskiej (do 1 stycznia 1832 r.). W roku 1829 został protojerejem. W roku 1834 miał 4 dzieci w wieku od 7 do półtora roku, w roku 1843 – 4 synów i 2 córki. Nagrodzony złotym krzyżem pektoralnym 26 IV 1841. W roku 1847 zarabiał 150 rubli, miał już siedmioro dzieci; był nagradzany skufią i kamiławką. W Brześciu uczył religii jeszcze w roku 1858/1859. Miał już wówczas Order Św. Anny (II stopnia). Oprócz 150 rubli pensji pobierał też 150 rubli emerytury / źródło: inw. 2, rkps 3634, k. 284–286; rkps 5362, k. 1739; rkps 5956, k. 2029; rkps 3806, k. 396; rkps 4013, k. 516; inw. 21, j. 12; *Wołczuk*, s. 223; *Spisok*, s. 30, 201 (tu jako Wasilij Samuilowicz); *Grodno – 1847*, s. 138.

Strachowicz Joakim – ur. ok. 1799 r., syn kapłana, absolwent (II stopnia) mińskiego seminarium. Od 28 IV 1842 r. uczył w Szawlach, zarabiał 150 rubli. W roku 1849 (?) miał 5 dzieci / źródło: inw. 2, rkps 5362, k. 1773, (tu: w Szawlach od 28 VIII 1842); rkps 5956, k. 2057.

Suchanow Zacharij Pietrowicz – syn diakona, ur. w 1814 r., absolwent pełnego kursu smoleńskiego seminarium (święcenia w XI 1835 r.). W lipcu roku 1839 został skierowany do nowoutworzonej parafii prawosławnej w Wilkomierzu, w roku 1840 został wilkomierskim dziekanem. Nagradzany: w roku 1840 – nabiedrzcem, w 1843 – skufią, w 1846 – kamiławką i arcybiskupią pochwałą. W roku 1848 (20 X) został przeniesiony do Kowna na stanowisko protojereja i nauczyciela religii w gimnazjum; uczył tam jeszcze w roku 1865. W roku 1863 (dane z 1 IX 1863) był protojerejem soboru Aleksandronewskiego w Kownie i dziekanem. W Kownie działał bardzo aktywnie na niwie umocnienia wyznania panującego (od roku 1851 – członek ds. przebudowy kościoła pofranciszkańskiego na cerkiew, inicjator prac nad urządzeniem ostatecznym cerkwi Kiejdańskiej, członek budowy cerkwi na cmentarzu w Kownie). Nagrodzony krzyżem pektoralnym w 1854 r., Orderem Św. Anny (3.II 1861), był członkiem gubernialnego Komitetu Statystycznego (od 9 XI 1854 r.) / źródło: inw. 4, rkps 396, k. 33; 889, k. 459–465; inw. 3, rkps 993, k. 14–24, 240; *Kowno – 1859, 1860, 1863, 1865*; *Spisok*, s. 49, 206.

Sułkowskij Piotr – ur. w r. 1824, syn kapłana, protojerej, wychowanek mińskiego seminarium i Akademii Duchownej w Petersburgu. Od 25 października 1857 r. uczył w Słucku (był tam też w roku 1861/1862 i następnym). W roku 1862 został nagrodzony aksamitną kamiławką / źródło: inw. 3, rkps 993, k. 38–44, 201; inw. 4, rkps 889, k. 72; *Spisok*, s. 48, 206.

Suszczinskij Ioan – s. kapłana Leontija, ur. w 1800 r., ze stanu szlacheckiego, absolwent mohylewskiego seminarium. Święcenia kapłańskie otrzymał w roku 1824, od roku 1831 uczył religii w Kościukowcach. Miał wówczas 5 dzieci (w roku 1843 – 4 synów i 2 córki). Był w Kościukowcach jeszcze w roku 1847 / źródło: inw. 2, rkps 5362, k. 1791; rkps 3634, k. 732–733; rkps 3806, k. 808; rkps 4013, k. 1007; rkps 5956, k. 2077.

Szemietiłło Anton Andriejewicz – protojerej, magister teologii Petersburskiej Akademii Duchownej (1848 r.). W szkolnictwie pracował od ukończenia studiów, co najmniej od 1858/1859 w gimnazjum w Grodzie, gdzie był jeszcze w roku 1861/1862 i następnym / źródło: *Spisok*, s. 27, 229; inw. 3, rkps 993, k. 84, 220 (tu jako: Szemietiłło A. I.).

Tarnopolskij Gieorgij – uczył w roku 1861/1862 i następnym religii w Mozyrzu / źródło: inw. 3, rkps 993, k. 12, 193.

Twierdyj – ur. ok. 1801 r., absolwent mohylewskiego seminarium. Od 1 VIII 1831 r. uczył w Mścislawiu, gdzie był jeszcze w roku 1843. Miał wówczas 6 dzieci. W ankiecie za ten rok wypunktowano jego zasługi w „przyłączaniu dusz do prawosławia” / źródło: inw. 2, rkps 5362, k. 1807; rkps 3806, k. 752; rkps 4013, k. 947.

Wierzykowskij Julian – kandydat teologii Kijowskiej Akademii Duchownej. W roku 1861/1862 i następnym uczył w Gimnazjum Mińskim, wykładał też w seminarium duchownym. Miał medal pamiątkowy wojny krymskiej / źródło: inw. 3, rkps 897, k. 46; rkps 993, k. 119, 165, 215.

Wysockij Michaił Pawłowicz – uczył religii w roku 1863/1864 w Lepelu / źródło: inw. 3, rkps 1351, k. 3.

Zujew – w roku 1835 i następnym uczył w Newelu / źródło: inw. 2, rkps 3806, k. 974; rkps 4013, k. 1165.

Żukowicz Nikołaj Michajłowicz – ukończył litewskie seminarium w stopniu studenta. W szkolnictwie pracował od września 1850 r. Co najmniej od roku 1858/1859 uczył w szkole powiatowej w Prużanach, gdzie był jeszcze w roku 1861/1862 i następnym / źródło: *Spisok*, s. 29, 117; inw. 3, rkps 993, k. 102, 207.

W prezentowanym wyżej zestawieniu łatwo zauważyć, że zdecydowaną większość nauczycieli prowadzących lekcje religii dla uczniów prawosławnych w męskich szkołach średnich w okresie międzypowstaniowym stanowili kapłani, którzy swoją formację otrzymali w seminariach duchownych na

ziemiach dawnej Rzeczypospolitej, wychowywali się w środowisku wielokulturowym, znali zapewne język polski, zatem przynajmniej w tej przestrzeni nie byli oddzieleni barierą od większości społeczności szkolnej. Przypomnijmy, że chociaż w okresie międzypowstaniowym język rosyjski był w szkołach Wileńskiego (Białoruskiego) Okręgu Naukowego językiem wykładowym (jedynie lekcje religii dla rzymskich katolików i wprowadzane doraźnie lekcje języka polskiego były prowadzone po polsku), to w przestrzeni pozalekcyjnej i pozaszkolnej był używany bez przeszkód język polski. To było niewątpliwie kłopotliwe dla kapłanów z centralnej Rosji, podejmujących pracę w tym okręgu. Można też sądzić, że nie jest dziełem przypadku, iż właśnie w tej grupie spotykamy w omawianym okresie gorliwych krzewicieli wyznania panującego, „nawracających na prawosławie inowierców”. Musimy jednak zaznaczyć, że prezentowany materiał jest zbyt szczupły na wnioski natury ogólnej. Będą one możliwe po rozpoznaniu większej ilości danych.

THE ORTHODOX CLERGY AS TEACHERS OF RELIGION IN SCHOOLS
OF VILNIUS SCHOOLING DEPARTMENT.
PERIOD BETWEEN UPRISINGS 1832–1863

S U M M A R Y

The main topic of this article is history of education on the Polish territory as Russian partition between November and January uprisings.

Part of the Russification policy was an introduction of religion classes spoken in Russian for students belonging to Orthodox Church. Teachers came from Orthodox clergy, graduates from seminaries in Western and central governorates of the Empire.

The article is based on information from Historical Archive in Vilnius and provides basic data on those teachers.

Janina Wołczuk e-mail: janinawolczuk@onet.eu